

**GEOGRAAFIA TÖÖVIHIK
V KLASSILE**

2. VIHIK

2/45391

GEOGRAAFIA TÖÖVIHIK V KLASSILE

2. VIHIK

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1959

Koostanud A. Toomus ja H. Tulp

GEOGRAAFIA TÖÖVIHIK
V. KLASSILE

2. vihk

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

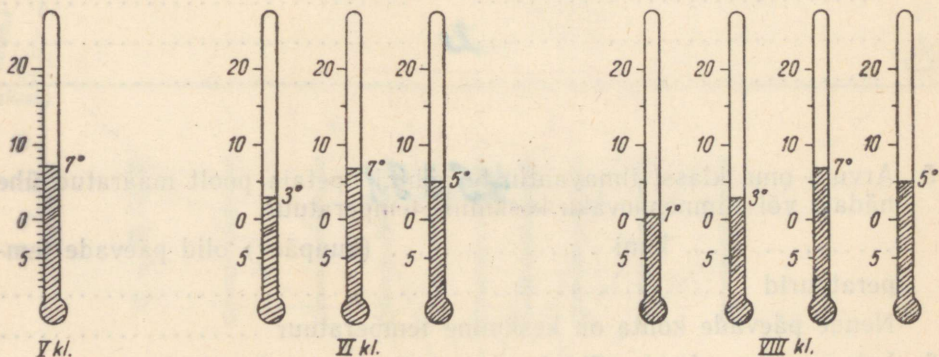
45391

ESTI RIIGI KIRJASTUS
TALLINN 1950

KLIIIMA.

1. Õhu temperatuur.

Ilmavaatlusi tehes märkisid N. kooli õpilased ühel kuupäeval üles alljärgnevad temperatuurid, kusjuures V klass tegi ühe vaatluse, VI klass kolm vaatlust ja VIII klass neli vaatlust:

Joonis 1

1. Missugune klass sai temperatuuri muutustest ööpäeva jooksul kõige täielikuma ülevaate ja miks?
2. Selle päeva keskmiseks temperatuuriks sai
VI klass 3 vaatluse põhjal: $(3+7+5) : 3 =$,
VIII klass 4 vaatluse põhjal:

3. Kumba klassi poolt leitud keskmine temperatuur iseloomustab õigemini vaadeldud ööpäeva õhusoojust ja miks?
-
-
-
4. Harjuta keskmiste temperatuuride leidmist õpetaja poolt antud andmetest ja õpetaja juhendamisel.

Andmed.

Arvutused.

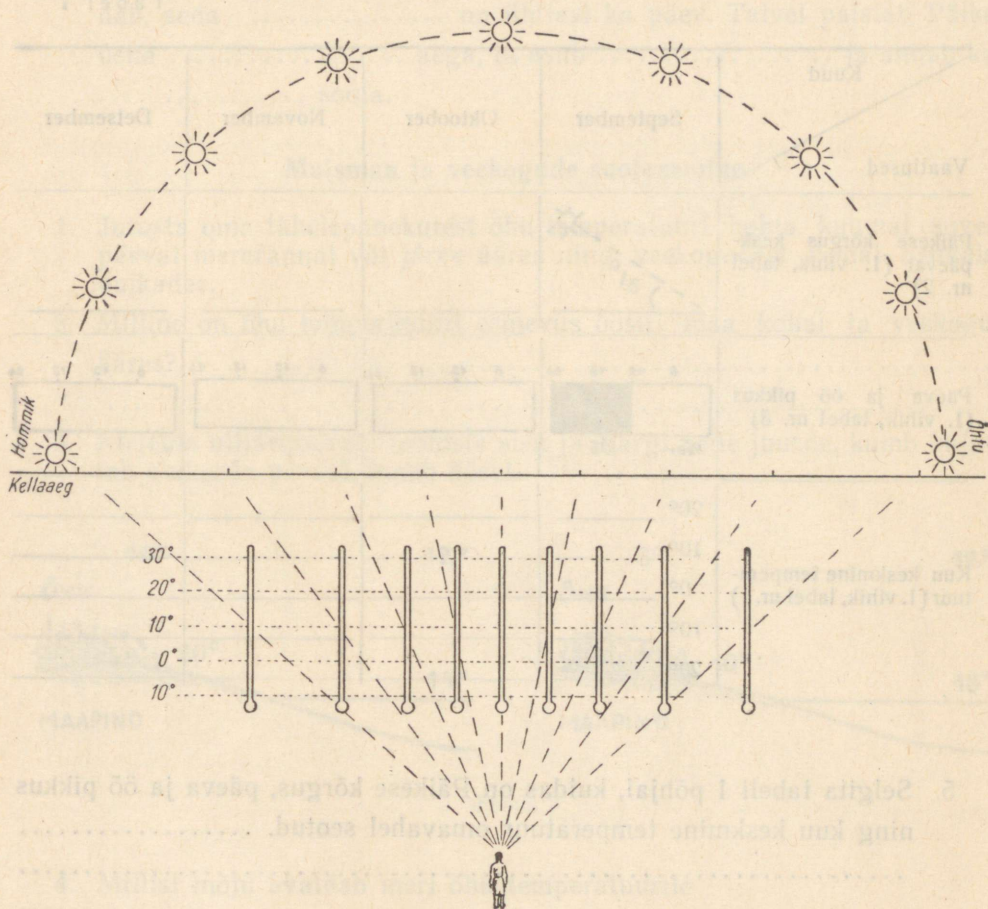
.....
.....
.....
.....
.....
.....

5. Arvuta oma klassi ilmavaatluste põhjal õpetaja poolt määratud ühe nädala või kümnepäevaku keskmine temperatuur.
 kuni (kuupäev) olid päevade temperatuurid
 Nende päevade kohta on keskmine temperatuur
6. Leia vaatlusandmete põhjal kuu keskmine temperatuur ja märgi see kuu ilmavaatluste tabelile (vt. 1. vihik, tabel nr. 1). Kirjuta kaasõpilaste poolt arvutatud teiste kuude keskmised temperatuurid vastavale tabelile.

Millest oleneb õhu temperatuur?

1. Millest olenevad õhu temperatuuri muutused eri aastaegadel ja üksikute kuude keskmiste temperatuuride erinevused?
-
-

2. Kasuta õhu temperatuuri andmeid (vt. 1. vihik, ilmavaatluste tabel nr. 4) ja kirjuta need allpool olevale joonisele iga termomeetri juurde.

Joonis 2.

3. Vasta joonise 2 põhjal, kuidas muutub õhu soojus päeva jooksul seoses Päikese kõrguse muutumisega.

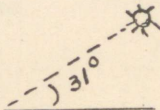
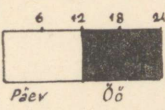
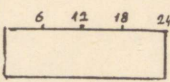
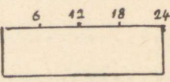
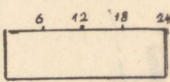
.....

.....

.....

4. Täida õpetaja juhendamisel alljärgnev kokkuvõtlik tabel:

Tabel 1

Kuud	September	Oktoober	November	Detsember
Vaatlused				
Päikese kõrgus keskpäeval (1. vihik, tabel nr. 2)				
Päeva ja öö pikkus (1. vihik, tabel nr. 3)				
Kuu keskmine temperatuur (1. vihik, tabel nr. 1)	20° _____ 10° _____ 0° _____ 10° _____ 20° _____	_____	_____	_____

5. Selgita tabeli 1 põhjal, kuidas on Päikese kõrgus, päeva ja öö pikkus ning kuu keskmine temperatuur omavahel seotud.

6. Arvestades eelmises ülesandes antud seletust, vasta oma kogemuste põhjal, kuidas on see kõik maksev kevadkuude kohta.

Märtsist juunini on päikese kõrgus,
päeva pikkus, õhu temperatuur

7. Kirjuta kokkuvõte:

Mida on Päike, seda ta ka soojendab, seda on ühtlasi ka päev. Talvel paistab Päike üsna aega, ta asub ja annab ka sooja.

Maismaa ja veekogude soojenemine.

1. Jutusta oma tähelepanekutest õhu temperatuuri kohta kuumal suvepäeval mererannal või järve ääres ning veekogudest eemal asuvais paikades.
2. Milline on õhu temperatuuri erinevus öösiti maa kohal ja veekogu ääres?
3. Kirjelda alljärgnevate jooniste sisu ja märgi neile juurde, kumb kujutab olukorda päeval, kumb öösel.

Joonis 3

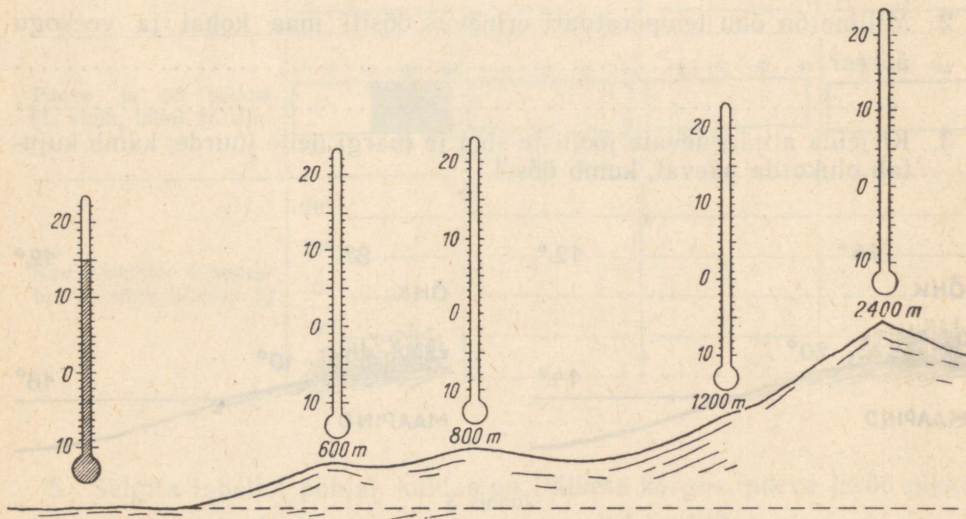
4. Millist mõju avaldab meri õhu temperatuurile kevadel?
- sügisel?

Õhu temperatuuri sõltuvus kõrgusest.

1. Põhjenda, miks riietuvad lendurid ka suvel väga soojapidavasse riietusse.

2. Kõrgete mägede tippudel püsib alaliselt lumi. Selgita, miks lumi seal suvel ei sulda.

3. Märki joonisel kujutatud termomeetritel ära, missugust õhusoojust neist igaüks näitab, kui temperatuur langeb kõrguse suurenedes iga 200 m kohta umbes 1° .

Joonis 4

4. Millised tegurid mõjutavad õhu temperatuuri?

.....

.....

.....

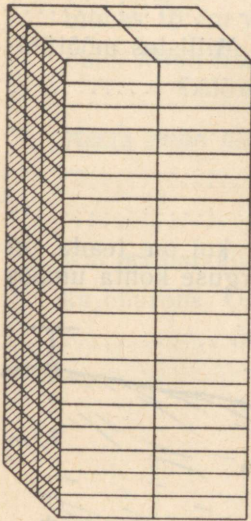
.....

2. Õhurõhk.

1. Telliskivid laoti riita, 20 kivi ülestikku.

Üks telliskivi rõhub maapinnale kg raskusega.

2	„	rõhuvad	„	„	„
5	„	„	„	„	„
10	„	„	„	„	„
15	„	„	„	„	„
20	„	„	„	„	„

Joonis 5

Alt kolmandal telliskivil asetseb
 kivi, seega kolmas kivi kannab raskust
 kg; 12-ndal kivil lasub
 kivi, s. o. kg; 18-ndal kivil
 lasub kivi, s. o. kg.
 Kuidas muutub surve riidas olevatele
 telliskividele alt ülespoole?

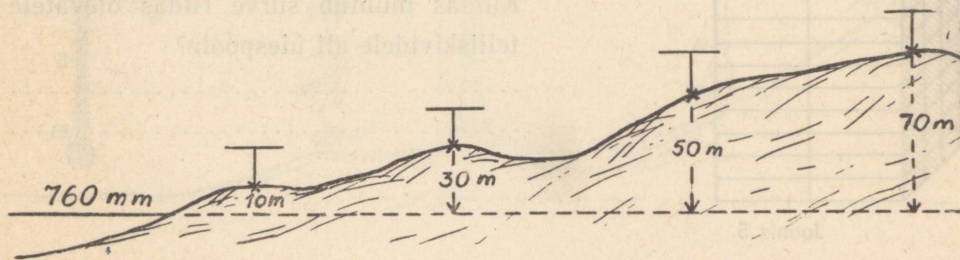
.....

2. Õhk on samuti aine ja tal on teatav raskus (1 kuupmeeter õhku kaalub 1,3 kg). Õhk avaldab maapinnal survet — iga ruutsentimeetri kohta umbes 1 kg.

Selgita ülesande 1 ja joonise 5 eeskujul, kuidas muutub õhurõhk koos kõrgusega.

.....

3. Tee järgmine katse: lase kaasõpilasel hoida kinni paberilehe servadest ja suru tugevasti ühe sõrme otsaga paberile. Mis nähtub?
-
- Lase seejärel kolmandal kaasõpilasel suruda ka teiselt poolt samalt kohalt tugevasti paberile. Miks paber nüüd ei rebene?
-
- Selgita, miks inimene ei tunne õhurõhu tugevat survet?
-
4. Missuguse riistaga mõõdetakse õhurõhu tugevust? Millistes mõõtühikutes seda arvestatakse? Kui suur on keskmine õhurõhk?
-
5. Märgi joonisel näidatud kohtades esinev õhurõhk, kui on teada, et see väheneb õhkkonna alumistes kihtides 10 m kõrguse kohta umbes 1 mm.

Joonis 6

6. Kui suur on õhurõhk Eesti NSV kõrgematel mäetippudel, kui mere-tasemel näitab baromeeter 756 mm?

Emumäel (kõrgus m) on õhurõhk mm
 S.-Munamäel (..... m) „ „ mm
 Kuutse mäel (..... m) „ „ mm
 V.-Munamäel (..... m) „ „ mm

7. On teada, et külm õhk on tihedam ja seega ka raskem kui soe õhk. Kuidas mõjutavad temperatuuri muutused õhurõhku?
-
-
-
8. Mis põhjustab õhurõhu erinevusi eri paikades?
-

Tuul.

1. Tee järgmine katse. Ava elutoa ja mõne jahedama ruumi vaheline uks umbes 10 cm võrra. Süüta küünal ja asetä ta ukse ava juurde põrandale. Mida märkad?
-
- Asetä nüüd küünal ukse ava ülemisse ossa. Mida märkad?
-
-
2. Kui eri paikades on õhu temperatuur erinev, siis on
- ka õhurõhk. Õhk hakkab liikuma
- õhurõhu alalt
- õhurõhu alale. Kujuta seda joonisel.

3. Nähtust, et õhk liigub, nimetame
4. Tuul on seda tugevam, mida on õhurõhkude vahe.
5. Jälgi tuule tugevuse andmeid sügisperioodi ilmavaatlustest kuul.
 Päevade arv, mil esines täielik tuuleyaikus
 " " " " nõrk tuul
 " " " " tugev tuul
6. Tuult nimetatakse selle ilmakaare järgi
7. Määra allolevale joonisele noolega tuule suund ja joonista reidil seisva auriku korstnast väljuv suits. Tuule suuna määramisel uuri hoolega joonisele kirjutatud andmeid.

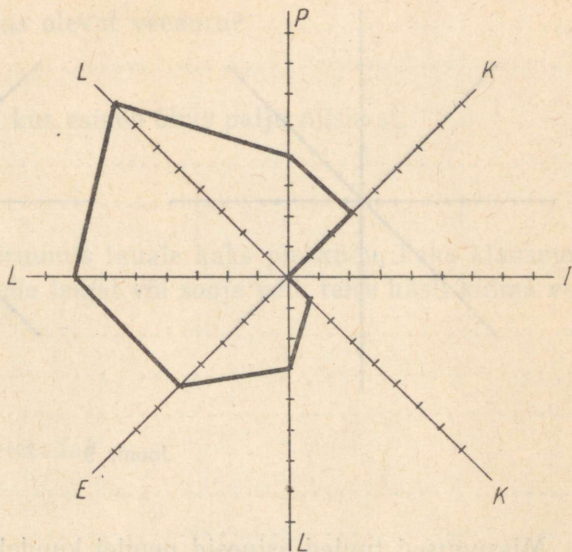
Joonis 7

Tuulteroos.

1. Järgmises tabelis on kokkuvõtte ühe kuu tuulte suuna kohta. Samad andmed on kujutatud kõrvaloleval joonisel. Uuri hoolikalt, kuidas joonisel (tuulteroosil) on kujutatud tabeli 2 andmed.

Tabel 2

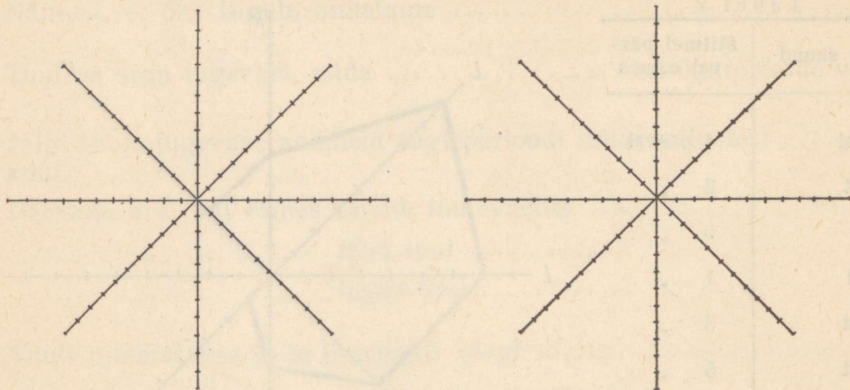
Tuule suund	Mitmel päeval esines
Põhjast	4 päeval
kirdest	3 "
idast	0 "
kagust	1 "
lõunast	3 "
edelast	5 "
läänest	7 "
loodest	8 "

Joonis 8

2. Joonista õpetaja poolt määratud andmete põhjal tuulterroos.

Tuule suund	_____ kuul	_____ kuul
_____	_____ päeva	_____ päeva
_____	_____ "	_____ "
_____	_____ "	_____ "
_____	_____ "	_____ "
_____	_____ "	_____ "
_____	_____ "	_____ "
_____	_____ "	_____ "

Joonis 9

3. Missugused tuuled esinesid nendel kuudel kõige sagedamini?

.....

3. Veeaur õhus.

1. Kuidas selgitada nähtust, et nõõrile riputatud märg pesu kuivab?
 Kuhu jääb märjas pesus olnud vesi?

.....

2. Millised ilmad on pesu kuivatamiseks eriti soodsad?

.....

3. Selgita, kust ja mil viisil satub õhku veeauru.

.....

4. Kuidas nimetatakse õhus olevat veeauru?
-
5. Too näiteid selle kohta, kus esineb õhus palju niiskust.
.....
.....
6. Tee katse: Aseta klassiruumis lauale kaks pleknõu, kaks klaaspurki või keeduklaasi. Ühte vala leiget või sooja vett, teise hästi külma vett. Mida märkad?
-
- Kuidas seda nähtust seletada?
.....
.....
.....
7. Miks muutub külm aknaklaas märjaks, kui vastu klaasi hingata?
.....
8. Kuidas seletada udu tekkimist? Kuidas pilvede tekkimist?
.....
.....
.....
.....
9. Millest koosnevad pilved?
-
10. Õpi eraldama kõrgel asuvaid kiudpilvi, keskmise kõrgusega rünpilvi, madalal kulgevaid kihtpilvi ja äikesepilvi. Märgi iga joonise (joon. 10) alla pilvede tüübi nimetus. 01 sinoc1

Joonis 10

Sademed.

1. Märki üles sademete liigid:

Tahked

Vedelad

.....
.....
.....
.....

2. Jutusta oma kogemuste põhjal, kuidas toimub sademete määramine.

3. Missuguse määramise viisi määratakse sademete hulka?

.....

4. Ilmade ennustamine.

1. Ilmavaatluste andmete põhjal vasta järgmistele küsimustele:

Missugusele tuulele kaasneb temperatuuri tõus?

Missuguse tuulega esineb kõige sagedamini sademeid?

.....

Kuidas muutub õhurõhk enne vihmaperioodi?

Kuidas muutub õhurõhk enne püsivalt kuivi ilmu?

.....

2. Kuidas on võimalik ilmavaatluste põhjal ilma ennustada?

.....

.....

.....

3. Küsi oma koduümbruse vanemalt elanikelt, eriti kolhoosnikutelt ja kalureilt, milliste nähtuste järgi nad ilma ennustavad ja missugust ilma ennustab üks või teine nähtus. Märki need üles.

4. Kontrolli ilmade rahvapärasteid ennustamisviise vaatluste põhjal, kasutades tabelit 3.

Kuupäev	Mille põhjal ennustatud	Ennustus järgmiseks päevaks	Tegelik ilm järgmisel päeval
Näidis: 20. VII	Päike loojus pilve taha	Vihmane ilm	Sadas kerget vihma

5. Ilm, ilmastik, kliima.

Ilmade muutlikkus.

1. Leia kuu ilmavaatluste tabelist, mitmel päeval esines kuu jooksul:
 - a) ühesugune õhusoojus, nimelt kraadi, päeval;
 - b) samasuunaline tuul, nimelt tuul, päeval;
 - c) pilvituid päevi; osaliselt pilves päevi, täis-pilves päevi
 - d) sademetega päevi, sademeteta päevi.....
2. Märki tabelisse 4 ühe päeva, nimelt kuu päeva (päeva määrab õpetaja) ilmavaatluste andmed.

Kuupäev	Õhutemp	Pilvisus	Tuule suund	Sademed	Muud nähtused	Päevad, mil kordus täiesti sama-sugune ilm

Märkus. Kui mitte ühegi teise kuu päeva ilm ei sarnane tabelisse märgituga, siis kirjuta tabeli viimasesse lahtrisse: «Ei esine».

- Selgita, miks on raske leida päeva, mil õhu temperatuur, pilvisus, tuul jne. täiesti ühtiksid.
- Kirjelda oma vaatluste põhjal ilma õpetaja poolt määratud kuupäevadel. Kirjuta üles ühe päeva ilma kirjeldus:
..... kuu päeval kell oli ilm
- Too esile ilmastiku iseärasused õpetaja poolt määratud ajavahe-
mikul.
.....kuni oli ilmastik.....
- Vasta oma tähelepanekute põhjal, kuidas korduvad ilmastikku ise-
loomustavad nähtused igal aastal:
Kuidas muutub õhusoojus septembrist detsembrini?
.....; märtsist juulini

Mis kuudel esinevad kõige pilvisemad ja vihmased ilmad?

Mis kuudel esineb lumesadu?

Mis kuudel toimub lume sulamine?

Kõige soojemad kuud on:

Kõige külmemad kuud on:

7. Tee kokkuvõtte iga aastaaja iseloomulike ilmastikutingimuste kohta.

Kevadel:

Suvel:

Sügisel:

Talvel:

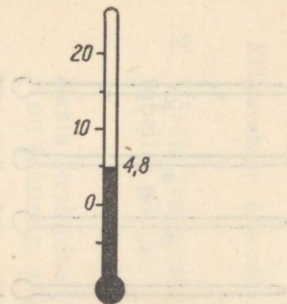
8. Millised on meie kliima püsivad iseärasused:

9. Opi tegema kindlat vahet mõistete «ilm», «ilmastik» ja «kliima» vahel.

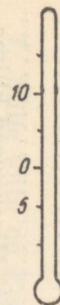
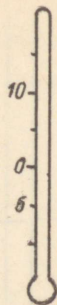
Andmeid Eesti NSV kliima kohta.

1. Aasta keskmine temperatuur $4,8^{\circ}$	Kõige külmema kuu (veebruar) keskmine temperatuur $-5,9^{\circ}$	Kõige soojema kuu (juuli) keskmine temperatuur $16,8^{\circ}$
---	--	---

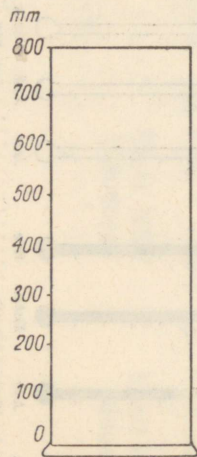
Märgi joonisel 11 kujutatud termomeetritel veebruari- ja juulikuu keskmised temperatuurid.

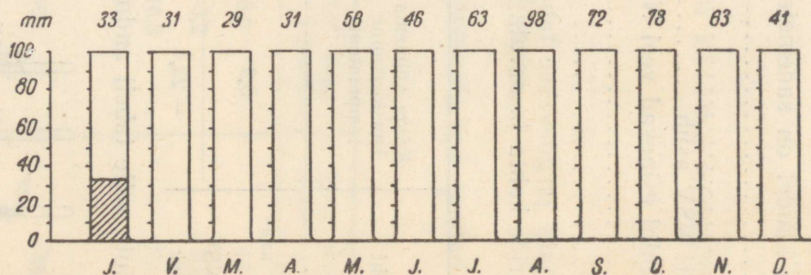
Joonis 11

2. Aasta keskmine sademete hulk 600 mm

Keskmine sademete hulk iga kuu kohta Tallinnas.

Joonis 12

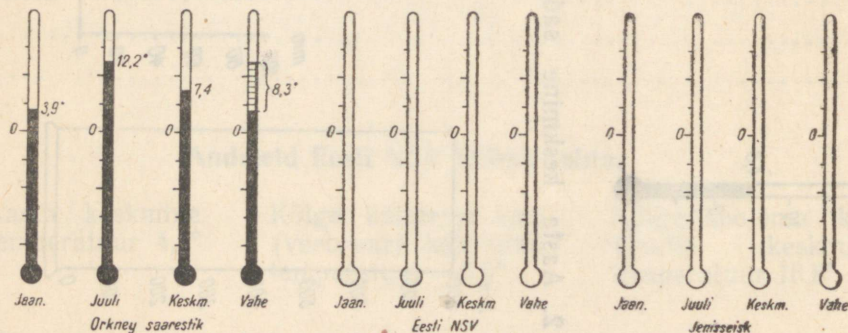
Kujuta joonisel aastane sademete hulk ja sademed iga kuu kohta eraldi.

3. Eelmises ülesandes valmistatud joonise põhjal leia: mis kuudel on sademete hulk kõige väiksem?
-
-
- Mis kuudel on sademete hulk kõige suurem?
-
-
4. Eesti NSV asub kliimavööndis. Missugused kliimavööndid esinevad veel NSV Liidus?
-
-
5. Kirjuta järgnevasse tabelisse andmed Eesti NSV keskmiste temperatuuride kohta ja arvuta keskmiste temperatuuride vahe.

Tabel 5

Koht	Kõige külmema kuu keskmine temperatuur	Kõige soojema kuu keskmine temperatuur	Aasta keskmine	Jaan. ja juuli temperatuuride vahe
Orkney saarestik	3,9	12,2	7,4	8,3
Eesti NSV
Jenisseisk	-23,4	19,4	-2,2

Kujuta selle tabeli andmed joonisel 13.

Joonis 13

6. Võrdle meredest ümbritsetud Orkney saarte ja keset suurt mandrit asuva Jenisseiski temperatuuride andmeid.
Millised on Eesti NSV temperatuuride iseärasused, võrreldes Orkney saarestiku ja Jenisseiskiga.
7. Mille tõttu on Eesti NSV-s ülemineku kliima mereliselt mandrilisele?

Kliimalisi erinevusi Eesti NSV-s.

1. Täida tabelis puuduv neljas rida oma arvutuste teel saadud andmetega.

Tabel 6

	Eesti NSV lääne- osas — Vilsandis	Eesti NSV ida- osas — Tartus
Aasta keskmine temperatuur	6,0	4,7
Veebruari keskmine temperatuur	—3,2	—6,5
Juulikuu keskmine temperatuur	16,3	17,1
Veebruari ja juulikuu keskmiste temperatuuride vahe		
Külmavabade päevade arv	194	150

2. Võrdle temperatuuri andmeid Eesti NSV lääne- ja idaosade vahel tabeli 6 põhjal.

	Eesti NSV lääneosas	Eesti NSV idaosas
Aasta keskmine temperatuur on (suurem, väiksem)
Talv on (külmem, pehmem)
Suved on (soojemad, jahedamad)

Temperatuuri kõikumine
(suurem, väiksem)

Külmavabu päevi (rohkem,
vähem)

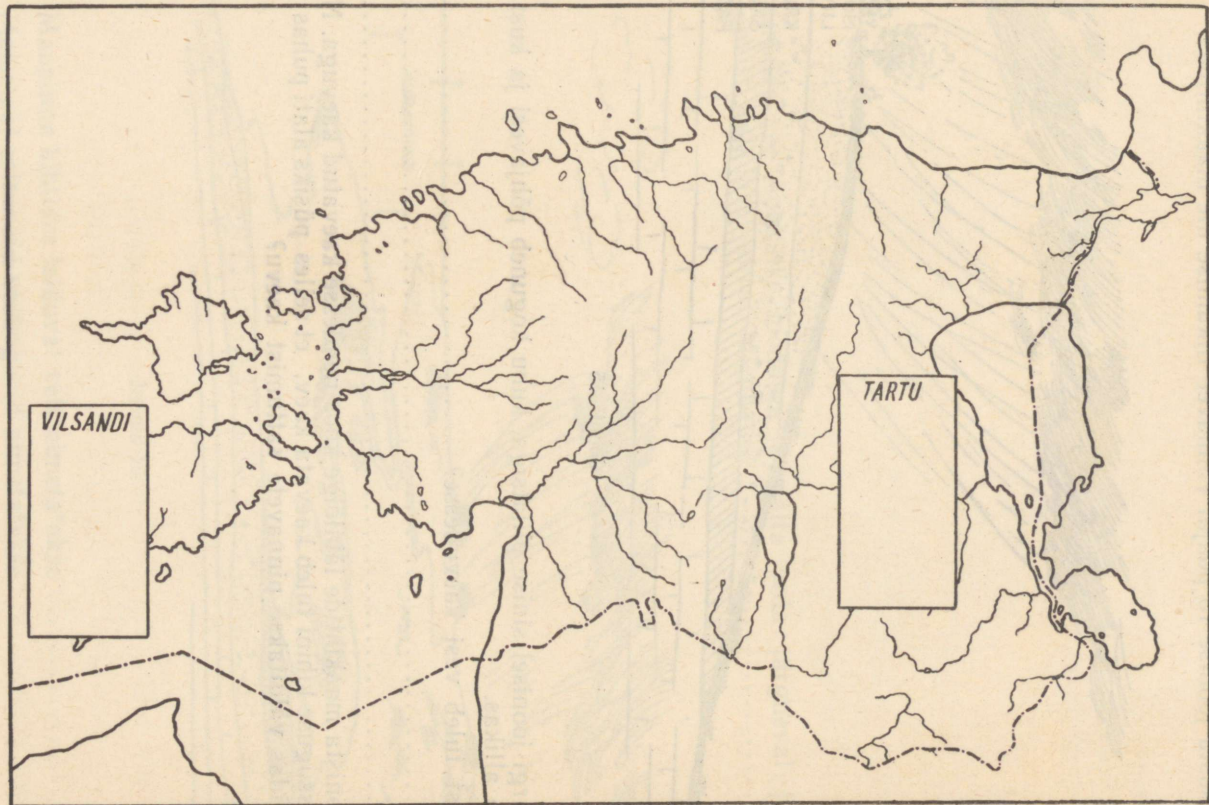
3. Millest on tingitud sellest ülevaatest ilmnevad temperatuuride erinevused?
4. Selgita suuliselt, kuidas meri ühtlustab rannäärsete alade õhu temperatuuri.
5. Kanna kontuurkaardile (joonis 14) Eesti NSV kliima andmed ülesandest nr. 1. Märkimiseks kasuta värvilisi pliiatseid. Värvide tähendus märgi kaardi alla.

SISEVEED.

1. Kuhu jääb maapinnale langenud sademete vesi?
2. Tee maapinna kihtide vee läbilaskvuse kontrollimiseks järgmine katse: võta 4 ühesuurust letrit, aseta igaühesse paar marlikihti, täida nad järjekorras tihedalt mulla, liiva, kruusa ja saviga. Vala igasse lehtrisse $\frac{1}{4}$ liitrit vett ja jälgi, kui kiiresti läbib vesi iga katsetatava materjali. Tulemused märgi tabelisse:

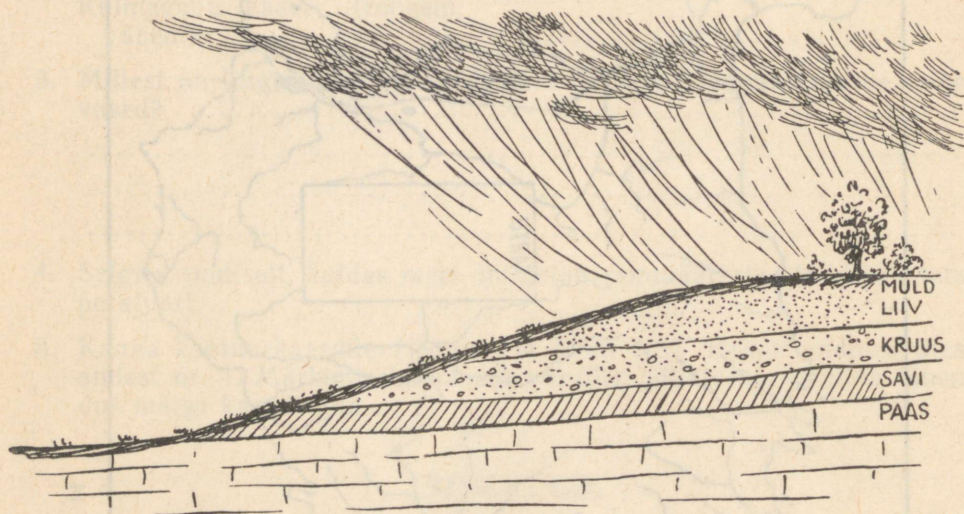
Tabel 7

Katsetatav materjal	$\frac{1}{4}$ l vett läbib materjali	Materjal on vett läbilaskev või vett pidav
Muld minutiga
liiv
kruus
savi
.....

Joonis 14

3. Otsusta joonise 15 põhjal vihmavee liikumise üle maakihtides.

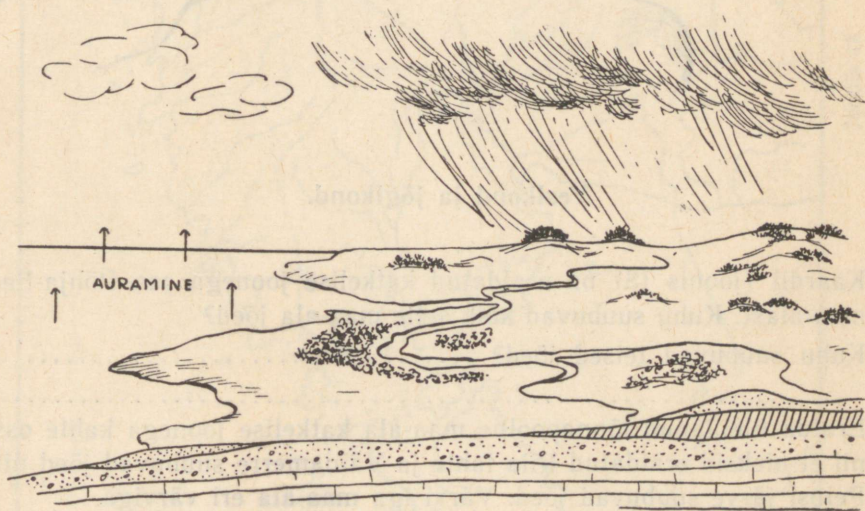
Joonis 15

Märgi joonisel sinise pliiatsiga, kuhu koguneb põhjavesi ja kust väljub allikas.

4. Kust tuleb vesi kaevudesse?

5. Joonista maakihtide läbilõige koos nendesse kaevatud kaevuga. Näita, missuguse kihini tuleb kaevata kaev, et selles püsiks alati puhas vesi. Kuidas välditakse pinnavee sattumist kaevu?

6. Kirjelda vee ringkäiku looduses ja näita seda järgneval joonisel, joonist vajaduse korral täiendades.

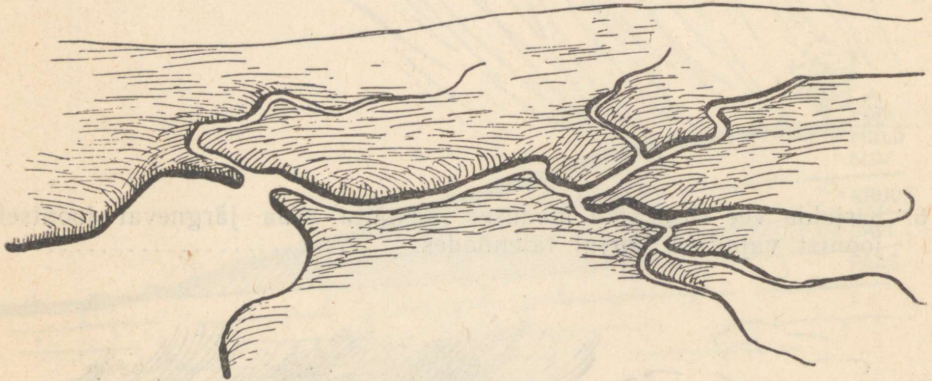

Joonis 16

7. Maapinna kihtides leiduvat vett nimetatakse
 Maismaal esinevaid veekogusid nimetatakse

1. Jõgi ja tema osad.

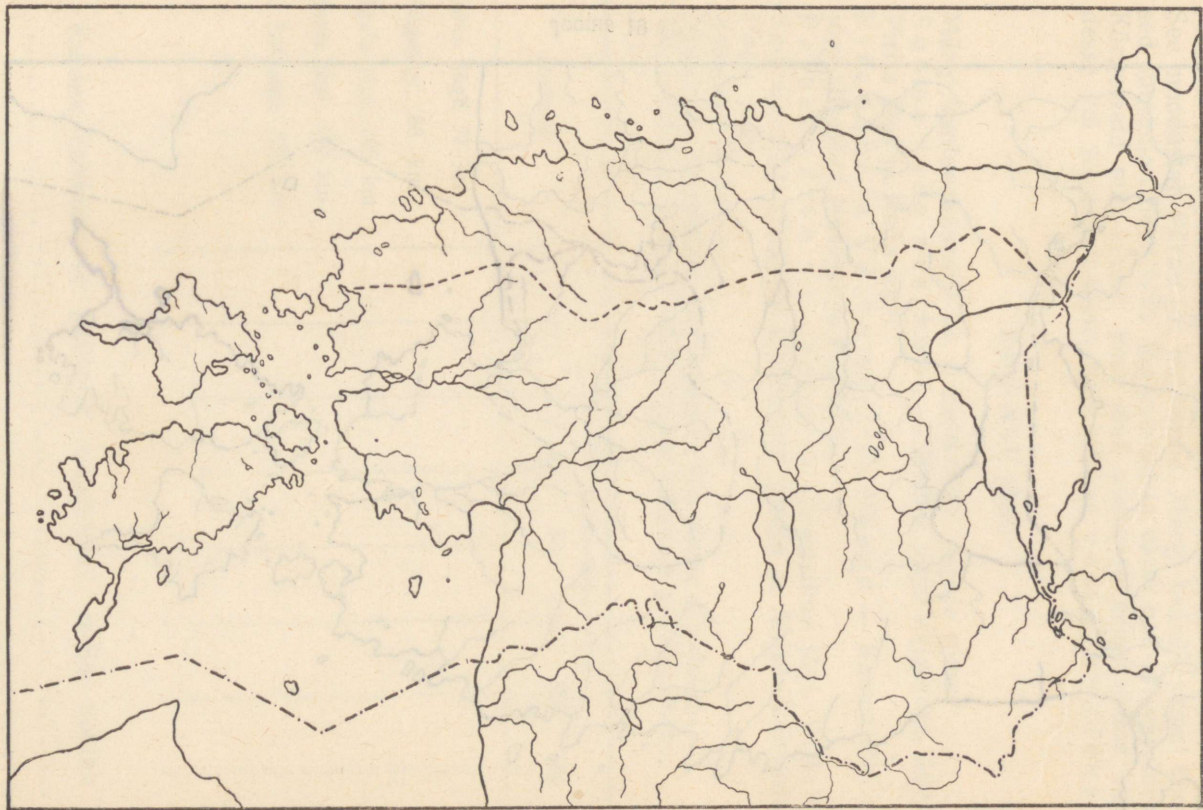
1. Joonisel on kujutatud Pärnu jõe skeem. Märki, kus asub: jõe lähe, jõe suue, parem kallas, vasak kallas, parem- ja vasakpoolsed lisajõed, jõe ülem-, kesk- ja alamjooks.

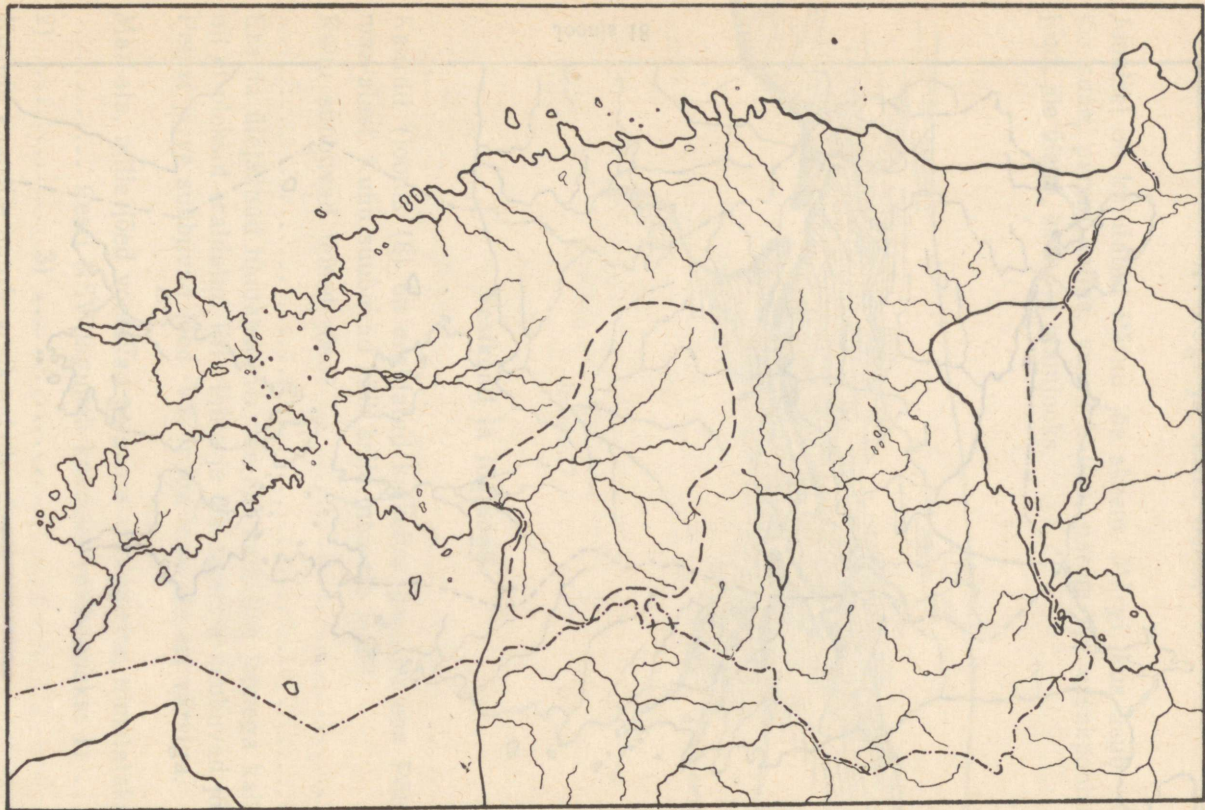
Joonis 17

Vesikond ja jõgikond.

1. Kaardil (joonis 18) on eraldatud katkelise joonega osa Põhja-Eesti maa-alast. Kuhu suubuvad kõik selle maa-ala jõed?
Kuhu suubuvad teised jõed?
 - Eralda ülejäänud lõunapoolne maa-ala katkelise joonega kahte ossa, nii et oleksid eraldatud Riia lahte ja Väinamerre suubuvad jõed ning Peipsi järve suubuvad jõed. Värvige iga maa-ala eri värviga.
 2. Maa-ala, mille jõed voolavad samasse veekogusse, nimetatakse
..... Eesti NSV jaguneb kolmeks vesikonnaks: 1)
2) 3)
- Kirjuta kaardile juurde vesikondade nimed.

Joonis 18

Joonis 19

- Joonisel 19 on punktiiriga märgitud maa-ala, millel asub Pärnu jõgi. See moodustab Pärnu jõe jõgikonna. Märki kaardil samal kombel teised suuremad Eesti NSV jõgikonnad ja värvi nad eri värvidega.
- Kõrgemaid maa-alasid, kust jõed voolavad erinevatesse vesikondadesse või jõgikondadesse, nimetatakse veelahkmeteks.

Eesti NSV jõed.

- Märki kontuurkaardile nr. 4 Eesti NSV jõgede nimed:
 Soome lahe vesikond — Narva jõgi, Valgejõgi, Jägala jõgi, Piritajõgi ja Keilajõgi;
 Riialahe ja Väinamere vesikond — Kasari jõgi ja Pärnu jõgi (lisajõed Navesti ja Halliste);
 Peipsi järve vesikond — Tännasilma jõgi, Väike-Emajõgi, Suur-Emajõgi (lisajõed Põltsamaa, Pedja ja Ahja), Võhandu jõgi ja Piusajõgi.
 Kohalik (lähim) jõgi.
 Nimedega tähistatud jõed joonista üle sinise pliiatsiga.
- Tee tabel-joonis Eesti NSV jõgede pikkuste võrdlemiseks.

Andmed	Kilomeetrid							
	20	40	60	80	100	120	140	160
Narva jõgi, 78 km								
Valgejõgi, 88 km								
Jägala jõgi, 105 km								
Pärnu jõgi, 140 km								
S. Emajõgi, 100 km								
.								
.								

- Kuidas nimetatakse süvendit maapinnas, milles voolab jõe vesi?

4. Jõesäng asub enamasti lohus, mida nimetatakse

Joonista läbilõige jõesängist ja jõeorust.

5. Kuidas seletada jõesängi ja jõeoru kujunemist?

6. Millised erinevused on Põhja- ja Lõuna-Eesti jõesängidel ja jõeorgudel? Millest need erinevused on tingitud?

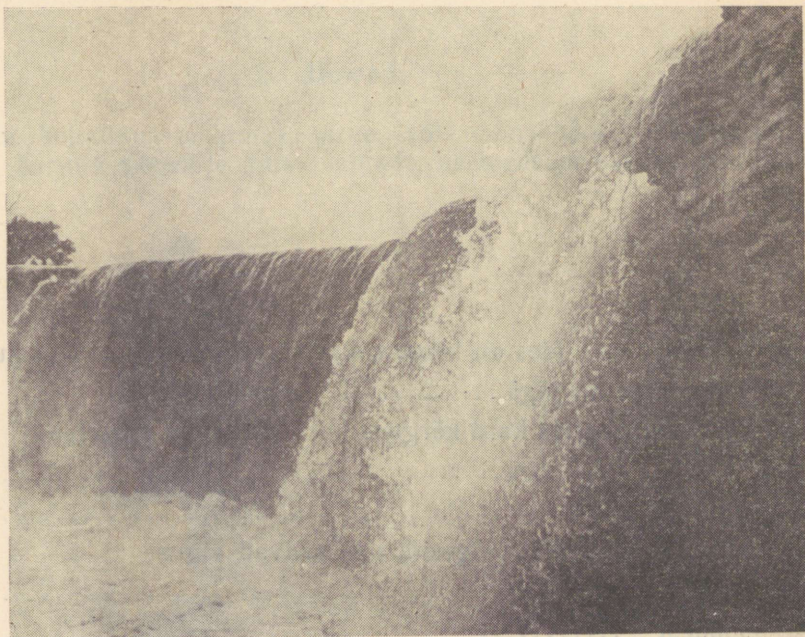
7. Joonista joa, kose ning karestiku skeem ja kirjelda suuliselt, missuguste tingimuste juures nad kujunevad.

8. Märki joonisel 20 sinise värviga, kus on salajõgi, kus ta laskub maa alla ja kus ta väljub.

Joonis 20

9. Märki kontuurkaardil nr. 4 joad: Narva juga, Jägala juga, Keila juga ja salajõed Jõelähtme jõel (Jägala lisajõgi) ja Kuivajõel (Pirita jõe lisajõgi).
10. Milliste vesikonna jõgedel on palju jugasid, karestikke ja salajõgesid?
Miks?
11. Kirjelda jõge joonise 21 alusel.

Joonis 21

Jõgede toitumine ja jõgede kasutamine.

1. Joonista õpetaja juhendamisel kohaliku jõe (oja) skeem ja märgi, missugusesse jõgikonda ja vesikonda see kuulub; kust saab alguse peajõgi, kust lisajõed.

2. jões on kõige rohkem vett kuudel, kõige veevaesem on jõgi kuudel.
3. Miks esineb jões kord kõrgem, kord madalam veeseis?
.....
.....
4. Nimeta Eesti NSV jõgesid, mis saavad alguse järvedest
soodest

5. Kuidas kasutatakse kohalikku jõge?
-
-
6. Millistele Eesti NSV jõgedele on ehitatud hüdroelektrijaamad?
.....
Millised Eesti NSV jõed on laevatatavad?
-
- Millistel jõgedel parvetatakse palke?
-
- Millistes jõgedes toimub kalapüük?
-
7. Kirjuta kokkuvõtlikult, kuidas kasutab inimene jõgesid.
.....
.....
.....

2. Järved.

1. Joonista kohaliku (lähima) järve või mõne teise seisuveekogu skeem. Kirjuta skeemile järve lahtede, neemede ja saarte kohalikud nimed.

- Kogu kohalikku järve iseloomustavaid andmeid: järve pikkus,
 laius, keskmine sügavus, suurim sügavus
 Järve kaldad on (kõrged, madalad, järsud, laugjad, liivased, soostu-
 nud)
 Järve suubub ilmakaarest jõgi, välja voolab
 jõgi, mis suubub Järvele tekib jää-
 kate kuul, kõige enam on vett
 kuudel; kõige vähem Veepiir järve kaldal
 nihkub vee kõrg- ja madalseisu vahel edasi-tagasi m. Kaladest
 elab järves:
 Järves ja järve ümbruses kasvavad järgmised taimed:
 Järve kasutatakse:
2. Kujuta lihtsa skeemi abil: väljavooluta järv (umbjärv), väljavooluga
 järv ja läbivooluga järv.

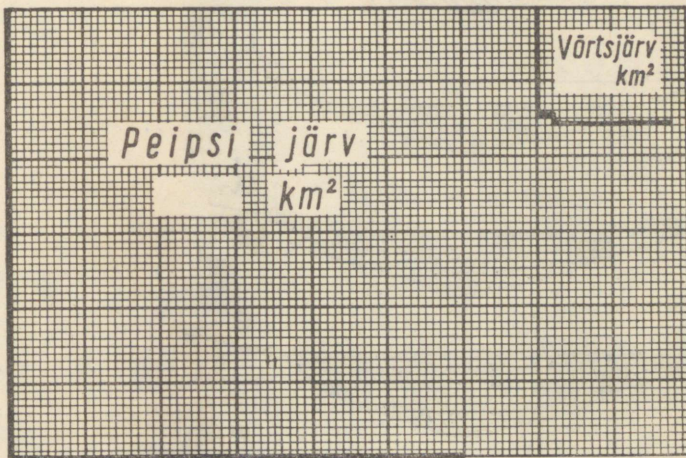
Järved

3. Märgi kontuurkaardile nr. 4 Eesti NSV järved: Peipsi järv, Vorts-
 järv, Suurlaht, Ülemiste järv, Saadjärv, Vagula järv, Veisjärv,
 Pühajärv, Ermistu järv, Rõuge Suurjärv, Narva veehoidla ja koha-
 lik (lähim) järv.
4. Missugused Eesti NSV järved on väljavooluga, missugused läbivoo-
 luga
5. Kujuta Eesti NSV järvede pindalasisid võrdlev joonis mõõtkavaga
 100 km² — 1 cm² (1 km² — 1 mm²).

Andmed: Peipsi järv 3600 km²
Võrtsjärv 270 km²
Suurlaht 14 km²

Saadjärv 7 km²
Ülemiste järv 9 km²
kohalik järv

Kujuta järved ruutudena või ristkülikutena. Peipsi järve kujutava ruudu külg 60 mm, Võrtsjärve puhul ristkülik külgedega 16 ja 17 mm jne.

Joonis 22

6. Leia Kaali järve asukoht ja märgi see kontuurkaardile.
7. Mis otstarbeks ja kuidas kasutab inimene järvi?

.....

.....

.....

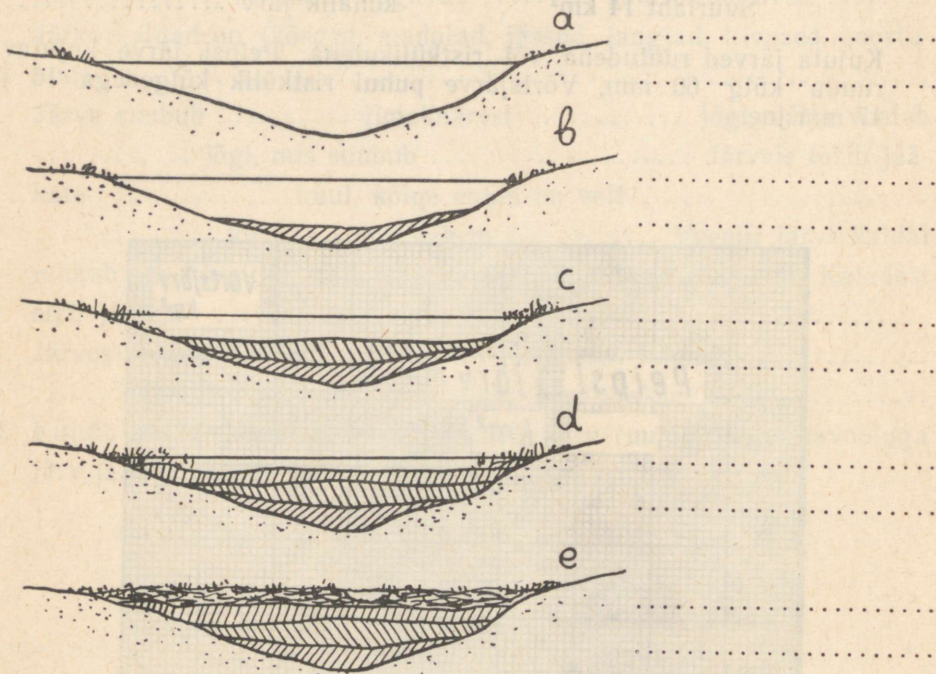
.....

8. Missugustel Eesti NSV järvedel toimub laevasõit?

.....

.....

9. Kirjelda joonise 23 põhjal järve arengut.

Joonis 23

10. Kirjelda Pühajärve joonise 24 põhjal.

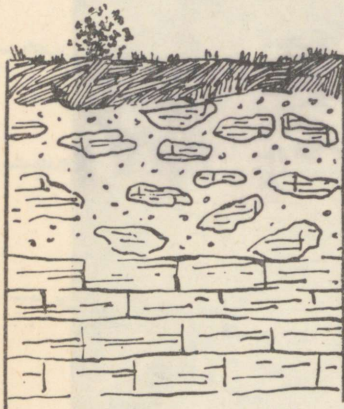
MULLASTIK.

1. Milles seisab mulla tähtsus?
-
-
-
-
-

Joonis 24.

2. Muld tekib maakihtide pealmise kivimi (mulla ema- ehk lähtekivim) murenemisel, kui selle murenemissaadustesse koguneb kõdunenud taimseid ja loomseid jäänuseid, mis moodustavad nn. humuse.

Märgi kõrvalolevale joonisele, kus asub:
 a) murenemata aluskivim, b) osaliselt murenenud aluskivim ja c) muld.

Joonis 25.

3. Võta mullaproove mitmest kohast kooli ümbruses ja kaalu need. Kuivata muld päikese käes või soojal pliidil. Kaalu uuesti. Kui esineb kaaluvahe, kirjuta üles, millest see on tingitud.
 Kuumuta kaalutud kuiva mulda ahjus sütel 1 tund. Kaalu uuesti. Kui esineb kaaluvahe, selgita, millest see on tingitud.

4. Pane klaasi kuiva mulda ja vala sellele destilleeritud vett. Loksuta hoolega ja filtreeri vesi välja. Saadud puhast vett tilguta klaasile või puhtale plekitükile ning auruta parajas kuumuses vesi ära. Mis jääb klaasile? Selgita, miks
5. Kirjuta katsete põhjal kokkuvõtte: Muld sisaldab
-
-
-
-

6. Millal võis alata Eesti NSV alal mullatekke protsess?

.....
.....
.....

7. Joonista õpetaja juhendamisel leetmulla läbilõige.

8. Õpi tundma Eesti NSV mullastiku kaarti (joonis 26), jälgi, kuidas mullad paiknevad.

Põhja-Eestis

Lõuna-Eestis

9. Missugused mullad esinevad kooli lähemas ümbruses?

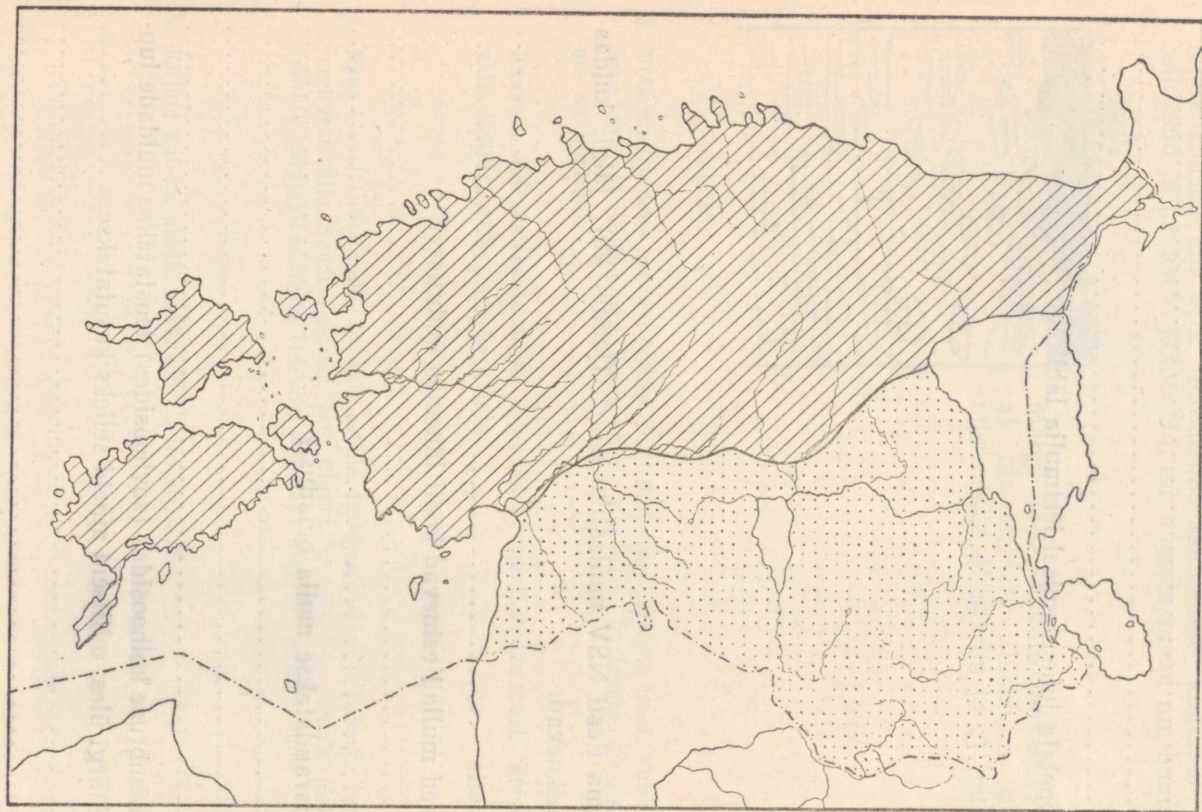
.....
.....

10. Kuidas parandatakse mulla omadusi?

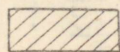
.....
.....
.....

11. Kas koduümbruse kolhoosides (sovhoosides) teostatakse muldade lupjamist? Märki üles, milliseid aineid selleks kasutatakse.

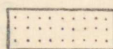
.....
.....

Eesti NSV mullastik

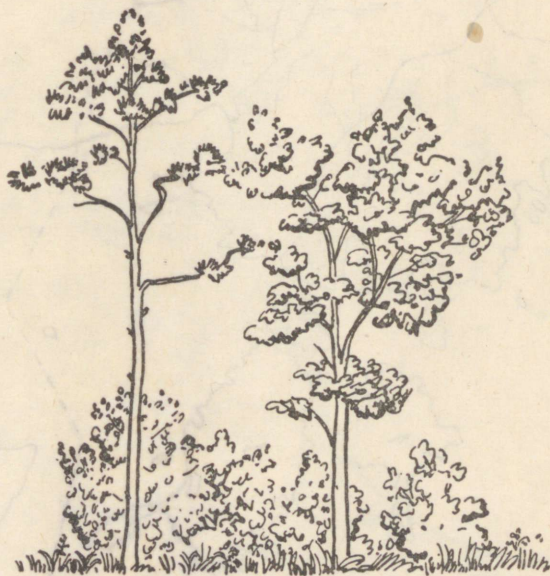
rähkmullad

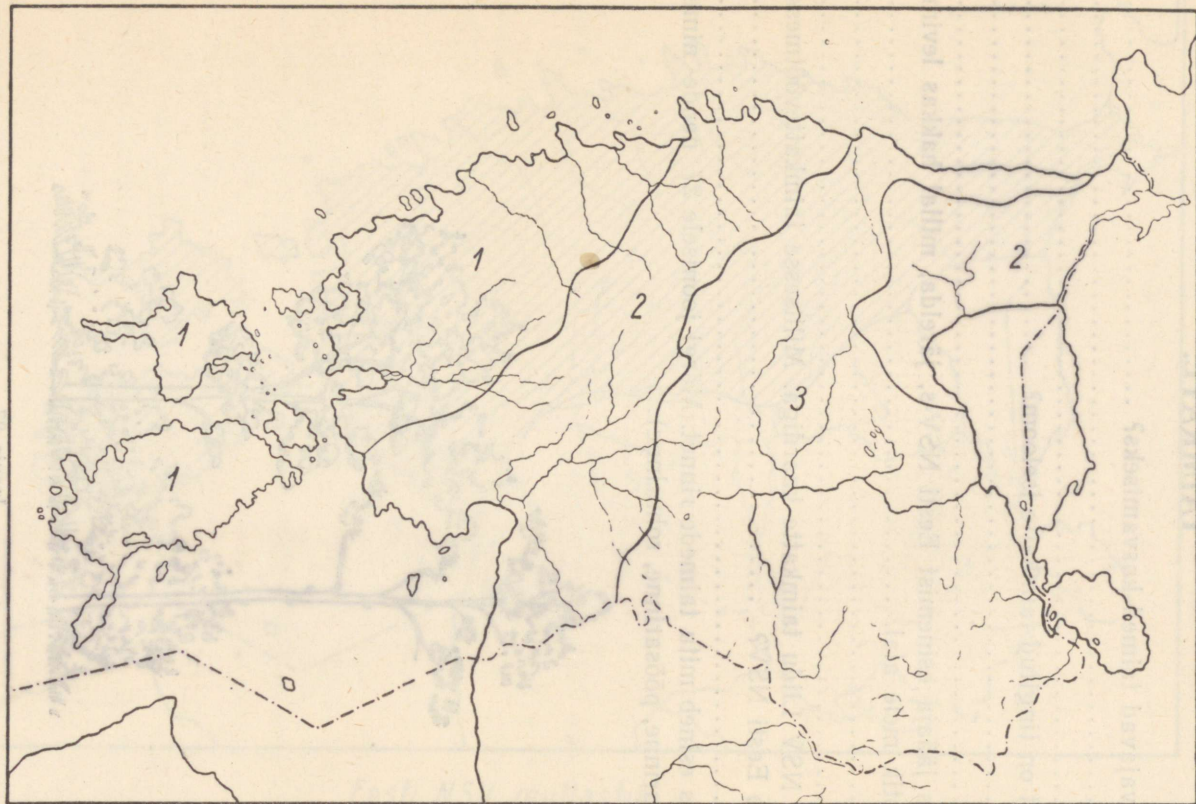
leetmullad

TAIMKATE.

1. Mida vajavad taimed kasvamiseks?
2. Millest on tingitud taimkatte iseloom?
3. Teades jääaja esinemist Eesti NSV-s, järelda, millal hakkas levima taimestik meie alal.
4. Tutvu NSV Liidu taimkatte kaardiga. Millisesse taimkattevöötmesse kuulub Eesti NSV?
5. Metsas esineb mitu taimede rinnet. Märki joonisele 27 nende nimed (metsarinne, põõsarinne, rohurinne).

Joonis 27.

Eesti NSV taimkatte levik

1

2

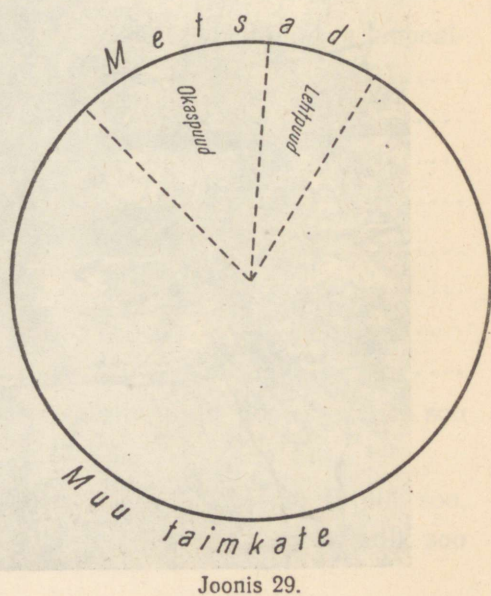
3

6. Metsa nimetatakse metsarindes valitsevate puuliikide järgi. Eesti NSV-s esinevad metsad,
7. Missuguseid puid ja teisi taimi kasvab koduümbruse metsas?
 metsarindes
 põõsarindes
 rohurindes
8. Täida alljärgnev tabel:

Tabel 8

Metsa nimetus	Pinnas	Metsas kasvavad tähtsamad taime- liigid
Männik		
Kuusik		
Lehtmets		

9. Täida Eesti NSV taimkatte kontuurkaart (joonis 28) õpetaja juhendamisel.
10. Eesti NSV-s on metsade all $\frac{1}{5}$ pindalast. Metsadest on $\frac{2}{3}$ okaspuu- ja $\frac{1}{3}$ lehtpuumetsad. Joonista neist andmetest diagramm.
11. Kirjelda metsa tähtsust.

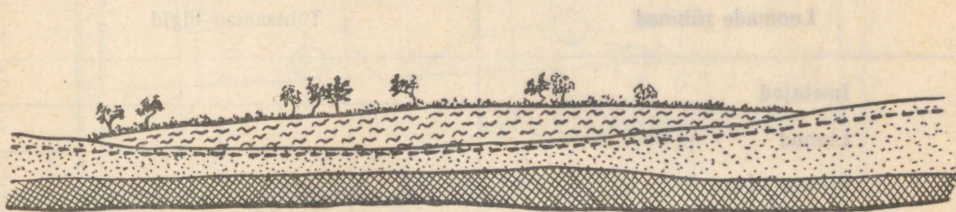

Joonis 30.

12. Milleks kasutatakse puitu?
13. Kuidas toimub metsa-alade laiendamine?
14. Iseloomustada puisniitu (joon. 30).
15. Nimeta koduümbruse puisniitude taimi.
16. Iseloomusta loopealseid (joon. 31).
17. Jälgi taimkatte kaardilt (joonis 28), kus levivad puisniidud ja loopealsed. Miks ei esine loopealsed Lõuna-Eestis?
18. Iseloomusta sood ja raba.
19. Vaatle soo ja raba läbilõike joonist ja selgita, mille poolest erineb soo rabast.
20. Märki taimkatte kontuurkaardile (joonis 28) Sirtsu soo, Endla soo, Ulila, Muraka, Ellamaa, Lavassaare ja Tootsi raba ning kohalik soo või raba.

Joonis 31

LIIV

SOOTURVAS

VETTPIDAV KIHT

RABATURVAS

----- PÕHJAVEE TASE

Joonis 32

21. Milleks kasutatakse turvast?

.....

.....

22. Kuidas kasutatakse soid põllumajanduses?

.....

.....

.....

LOOMASTIK.

1. Täida alljärgnev tabel õpetaja abiga.

Tabel 9

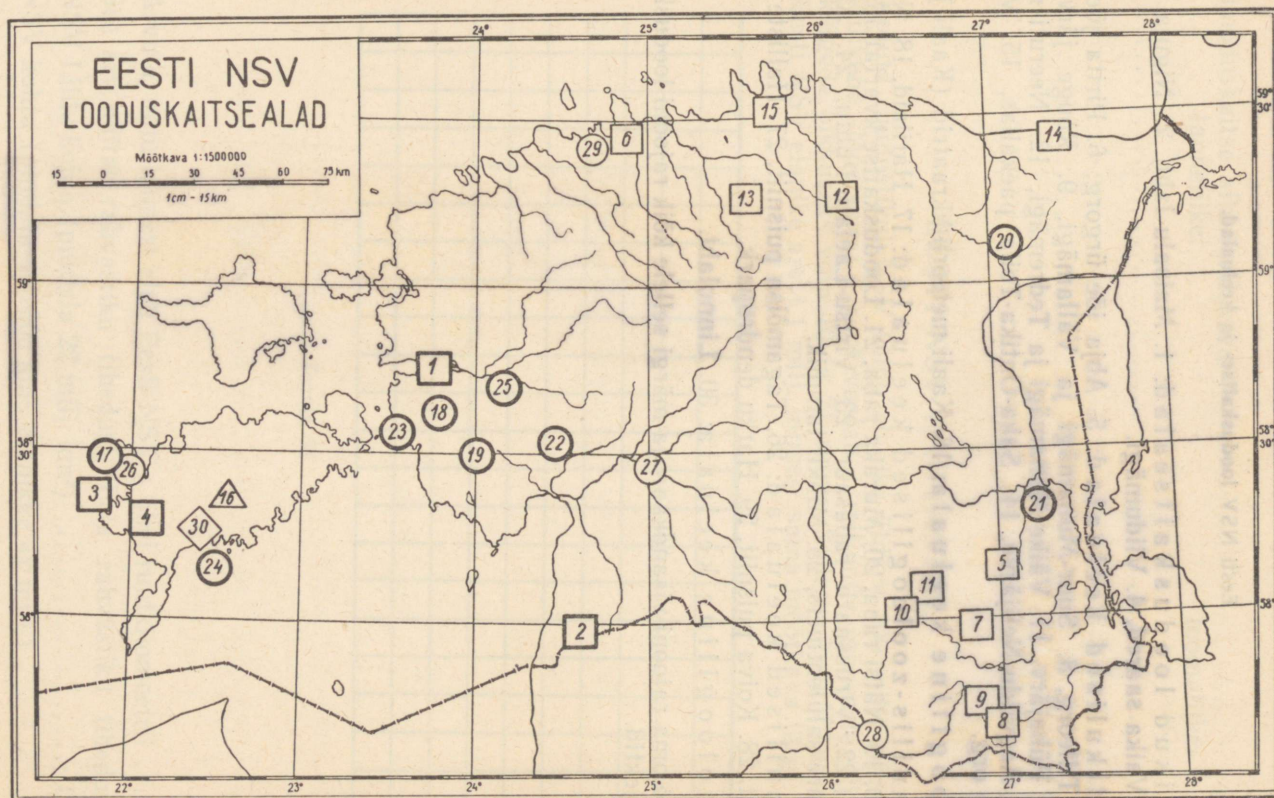
Loomade rühmad	Tähtsamad liigid
Imetajad	
Linnud	
Roomajad	
Kahepaiksed	
Kalad	
Selgrootud	

2. Jutusta loomade kohanemisest ümbritseva keskkonnaga.
3. Jutusta loomade majanduslikust tähtsusest.
4. Jutusta, milliseid abinõusid on kasutusele võetud loomade säilitamiseks ja meie metsade rikastamiseks loomadega.

Looduskaitse.

1. Too näiteid inimese töö ja tegevuse mõjust loodusele.
Uue põllumaa rajamisel
.....
Soode kuivendamisel
Asulate rajamisel
Kaevandustöödel
.....
.....
2. Mis on looduskaitse eesmärk ja tähtsus?
.....
.....

3. Tutvu Eesti NSV looduskaitsealade kaardiga (joonis 33) ja märgi kontuurkaartidele tingimärkidega kõik riiklikud looduskaitsealad ning keelualadest: Ahja jõe ürgorg, Suur-Munamägi, Pühajärv, Väike-Munamägi, Saka-Ontika-Toila paekallas, Kaali meteoriidikraatrid, Virtsu-Laelatu-Puhtu, Linnulaht.

Joonis 33

Riiklikud looduskaitsealad: 1. Matsalu laht, 2. Nigula raba, 3. Vaika saared, 4. Viidumägi.

Maastikulised keelualad: 5. Ahja jõe ürgorg, 6. Pirita jõe org, 7. Tilleorg, 8. Suur-Munamägi ja Vällamägi, 9. Rõuge järvestik, 10. Pühajärv, 11. Väike-Munamägi ja Tedremägi, 12. Neeruti mäed, 13. Aegviidu-Nelijärve, 14. Saka-Ontika-Toila paekallas, 15. Valgejõe org.

Geoloogiline keeluala: 16. Kaali meteoriidikraatrid (Kaali järv).

Botaanilis-zooloogilised keelualad: 17. Harilaid, 18. Nehatu soo, 19. Nätsi raba, 20. Muraka raba, 21. Looduskaitse kvartal Järveljal, 22. Virussaare rabasaar, 23. Virtsu-Laelatu-Puhtu, 24. Abruka saare salulehtmets, 25. Mihkli tammik.

Botaanilised keelualad: 26. Tagamõisa puisniit, 27. Halliste puisniit, 28. Koiva puisniit, 29. Harku dendropark.

Ornitoloogiline keeluala: 30. Linnulaht.

4. Tee oma rajooni visandkaart ja märgi sellele kõik rajooni looduskaitse objektid.

5. Looduskaitse alla kuuluvaid
taimeliike:

loomaliike:

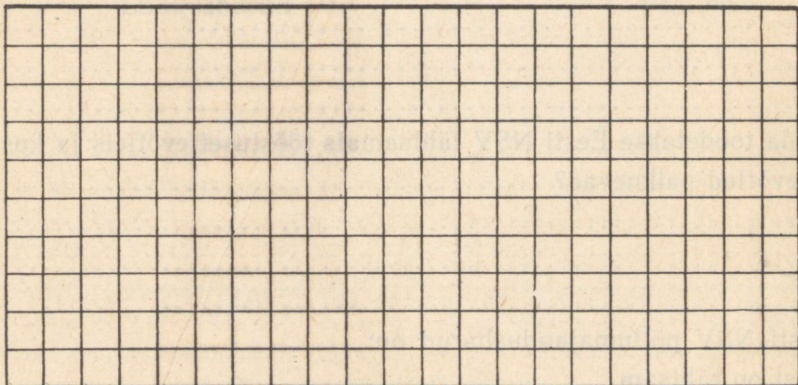
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....

EESTI NSV RAHVASTIK.

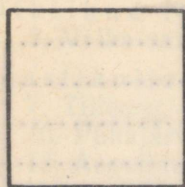
1. Kujuta ruudustikul NSV Liidu elanike üldarv 209 milj. inimest ristkülikuna. Mõõtkava: 1 ruut vastab 1 miljonile inimesele. Ristküliku külgede pikkuseks võta 10 ja 21 ruutu. Sellesse ristkülikusse kujuta Eesti NSV elanike arv 1,1 milj. inimest sama mõõtkava järgi.

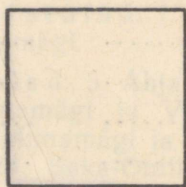
Joonis 34

2. Arvuta, mitu inimest elab Eesti NSV-s ühel ruutkilomeetril
See arv näitab rahvastiku tihedust. Leia rahvastiku tihedus kogu NSV Liidu kohta (pindala 22 milj. km²); Ukraina NSV kohta (pindala 406 000 km², elanikke 42 milj.)

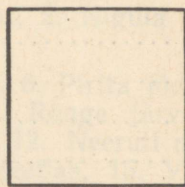
3. Kujuta rahvastiku tihedus punktidega igas ruudus:

Eesti NSV

NSV Liit

Ukraina NSV

Joonis 35

4. Eesti NSV linnades elab rahvastikust 56%, maal 44%. Kujuta maa- ja linnaelanike vahekord joonisel.
5. Millistel tööaladel tegeleb enamik Eesti NSV elanikkonnast?
-
-
6. Mida toodetakse Eesti NSV tähtsamais tööstusettevõtteis ja kus need ettevõtted paiknevad?
-
-
7. Eesti NSV põllumajandusharud on:,
neist on tähtsam
- Tähtsamad põllukultuurid
-
- Missuguses Eesti osas kasvatatakse lina, kartulit, lutserni?
-
- Tähtsamad kariloomad
8. Leia kaardil tähtsamad raudteeliinid ja märgi kontuurkaardile nr. 5 raudtee sõlmpunktid ja kohalik (lähim) raudteejaam. Märgi kontuurkaardile käesoleval aastal töötavad lennuliinid.

3. Õpi leidma Eesti NSV rajoonide kaardilt kõiki maarajoone ja nende keskusi. Missuguste rajoonide piires asuvad vabariikliku alluvusega linnad?
4. Kanna kontuurkaardile nr. 5 kõigi rajoonide, rajoonikeskuste, vabariikliku alluvusega linnade ja teiste linnade nimed. Rajoonikeskuse nimi kriipsuta alla.
5. Alljärgnevate Eesti NSV linnade tähtsus:

Linn	Tähtsamad tootmisettevõtted	Tähtsamad administratiiv- ja kultuuriasutused
Tallinn		
Tartu		
Pärnu		
Kohtla-Järve		
Narva		
Kohaliku rajooni keskus		

6. Tee maateaduslik kirjand oma rajooni kohta õpetaja poolt antud kava põhjal.

Ekskursioon.

Märgi üles õpetaja poolt antud ekskursiooni kava ja ülesanded.

Tee ekskursioonil vajalikud ülestähendused paberile, kanna nad hiljem nõutava plaani kohaselt töövihikusse ja märgi siia ka ekskursiooni kokkuvõtted, teekondade skeemid jms.

ЗАДАНИЯ ПО ГЕОГРАФИИ В V КЛАССЕ

II тетрадь

Составили А. Тоомус и Х. Тульп

На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

*

Toimetaja A. Marksoo

Tehniline toimetaja E. Lumet

Korrektor H. Peel

Ladumisele antud 10. VIII 1959. Trükkimisele
antud 1. IX 1959. Paber 70×84, 1/16. Trüki-
poognaid 3,75. Formaadile 60×92 kohaldatud
trükipoognaid 3,97. Arvutuspoognaid 2,15.
Trükiarv 15.000. MB-07432. Tellimise nr. 2017.
Hans Heidemanni nim. trükikoda, Tartu,
Ülikooli 17/19.

Hind 60 kop.

60 kop.

A
A-22747

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00379654 9